

GELENEKSEL OLMAYAN TELİF HAKLARI VE AVRUPA BİRLİĞİNDE VERİLMİŞ BAZI KARARLARIN TÜRK HUKUKU KAPSAMINDA İNCELENMESİ^(*)

NON-CONVENTIONAL COPYRIGHTS AND ANALYSIS OF SOME JUDGEMENTS IN THE EUROPEAN UNION WITH REGARD TO TURKISH LAW

Av. Aslı ETAN^(**)

Öz

Telif hakları, eser sahiplerinin yarattıkları fikir ve sanat eserleri üzerindeki münhasır haklarını koruma fonksiyonuna sahip olup, fikir ve sanat eserleri hukukunun yapıtaşlarından biridir. Geleneksel anlamda eser olarak kabul edilen kitap, şarkı, resim gibi fikir ve sanat mahsullerinin yanı sıra, teknolojinin gelişmesiyle, bilgisayar programları hem uluslararası anlaşmalarda hem ulusal mevzuatlarda korunmaktadır. Ancak geleneksel olarak eser mahiyetinde kabul edilen ve telif hakkı koruması bahsedilen söz konusu tüm fikir ve sanat mahsullerinin ortak özelliği, görsel veya işitsel olarak algılanmalarının mümkün olmasıdır.

Rekabetin yoğun olduğu kozmetik veya gastronomi sektöründe, *yaratıcılar*, oluşturdukları mahsulleri mümkün olan her şekilde korumak istemektedir. Tam da bu noktada, parfümlerin veya şeflerin yemeklerinin kopyalanmasının önüne geçmek için, geleneksel telif hukuku kuralları yetersiz kalabilmektedir.

İşbu makalede, Avrupa Birliği üye ülke mahkemeleri ve Avrupa Birliği Adalet Divanı tarafından verilen kararlar ışığında, koku ve tat alma duyuları ile algılanabilen ürünlerin eser mahiyeti ve bu kapsamda telif hakkı korumasından yararlanıp yararlanamayacağı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Telif Hakkı, Eser, Geleneksel Olmayan Telif Hakları, Koku, Tat.

Abstract

Copyright is one of the cornerstones of intellectual property law, which protects the exclusive rights of authors over their intellectual and artistic works. In addition to traditionally accepted intellectual and artistic works such as books, songs, paintings; with the development of technology, the computer programmes are protected both in international agreements and national legislation. However, the common feature of all these intellectual and artistic products, which are traditionally accepted as works and granted copyright protection, is that they can be perceived visually or auditorily.

In the highly competitive cosmetics or gastronomy sector, *creators* wish to protect their creations in every way possible. At this point, traditional copyright law rules might be insufficient to prevent the copying of perfumes or dishes of chefs.

This article will focus on the nature of the work for products that can be perceived by the senses of smell and taste in the light of the judgements rendered by the national courts in the European Union and the European Court of Justice and whether they can benefit from copyright protection in this context.

Keywords

Copyright, Work, Non-Conventional Copyrights, Smell, Taste.

^(*) (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 16.10.2024 / Kabul Tarihi: 12.12.2024).

^(**) Etan Hukuk Bürosu Kurucu Avukatı, İstanbul - Türkiye, (E-posta: asli@etanlaw.com, ORCID ID: 0000-0002-2964-2758).

Atıf/Citation: Etan, Aslı (2024), "Geleneksel Olmayan Telif Hakları ve Avrupa Birliğinde Verilmiş Bazı Kararların Türk Hukuku Kapsamında İncelenmesi", TFM, C: 10, S: 2, s. 231-247.

I. GİRİŞ

Hukuk sistemlerinin bazen gelişmelerin gerisinde kaldığı ve geleneksel kuralların yeniliklere ayak uyduramadığı bir gerçektir. Buna paralel olarak da dijital çağda teknolojinin hızlı gelişmesiyle birlikte alışılmışın dışında kalan fikri çaba mahsullerini koruma ihtiyacı hasıl olmaktadır. Nitekim, ülke mevzuatlarında daha önce yer almayan bilgisayar programları ve veri tabanları, tam da bu ihtiyacın bir sonucu olarak açıkça eser koruması altına alınmıştır.

Bu olumlu adımlar maalesef günümüz ihtiyaçlarına yetişememektedir. İster Türk hukukundaki gibi tahdidi, ister Fransız hukukundaki gibi örneksime yolu ile sayılsın, işbu makalede incelenmiş ülke mevzuatları geleneksel eser türlerinin dışında kalan ve koku veyahut tat yolu ile algılanabilen fikri çaba mahsullerini, tartışmaya mahal vermeyecek şekilde telif hakkı korumasından yararlandırmamaktadır.

İşbu makalede de geleneksel olmayan fikri mahsul kavramından, Avrupa Birliği ülkelerinin ulusal mahkemelerinin ve Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın ("ABAD") bu kavram altına giren ürünlere karşı bakış açısından ve bu bakış açısının Türk hukuku ile ne kadar örtüştüğünden bahsedilecektir.

II. GELENEKSEL OLMAYAN FİKRİ MAHSULLER

A. KAVRAM

Gerek Türk gerekse yabancı fikir ve sanat eserleri hukukuna bakıldığında görülmektedir ki, mevzuatlarda sayılan veyahut örnek gösterilen eserlerin hepsi, ya görme duyumuzla algılanan görsel veya işitme duyumuzla algılanan işitsel niteliktedir. Tam da bu sebeple olacak ki, aşağıda daha detaylı olarak üzerinde durulacak olmakla birlikte, *Levola v. Smilde* davasında *Smilde*, yaptığı savunmada, yalnızca görsel veya işitsel yaratımların telif hakkından faydalanabileceğini ileri sürmüştür¹. Bundan yola çıkarak, *kanaatimizce*, görsel, işitsel veya görsel işitsel şekilde algılanması mümkün olmayan veya mevzuatlarda sayılan eser tiplerine uymayan fikri mahsullerini geleneksel olmayan fikri mahsuller olarak adlandırmak mümkündür.

¹ *Smilde submits that the protection of tastes is not consistent with the copyright system, as the latter is intended purely for visual and auditory creations., ABAD, C-310/17, par. 23.*

Dr. Cristiana Sappa, WIPO nezdinde yapılan 11.12.2009 tarihli toplantıda paylaştığı "Non- Conventional Copyright Subject Matter: Fragrances and Gastronomy" isimli sunumun düzenlenmiş metninde, geleneksel olmayan mahsullerin korunup korunmayacağını irdelerken, geleneksel olmayan mahsullerin kimyasal duyularla algılandığı, geleneksel eserlerinse mekanik duyularla algılanabildiği şeklinde bir ayırım yapmıştır². Devamında, gerek koku ile algılanabilen gerekse tat ile algılanabilen ürünlerin ortak noktasının *intangible*, bir diğer ifade ile gayri maddi olduklarını ifade etmiştir³. Koku ve tat fikri mahsullerinin gayri maddi olduklarına katılsak da, mekanik ve kimyasal duyu ayırımının doğru olmadığı kanaatindeyiz, zira mekanik duyular her ne kadar duyma duyusunu kapsasa da, görme duyusunu kapsamamaktadır⁴. Geleneksel anlamda eser kabul edilen çoğu fikri mahsulün görme duyusu ile algılanabildiği düşünüldüğünde, mekanik ve kimyasal duyu ayırımı yeterli olmayacaktır.

B. ALTERNATİF KORUMA YOLLARI

Belirtilmelidir ki, geleneksel olmayan fikir mahsullerinin çeşitli şekillerde korunması mümkündür. İşbu makalede, dar anlamda fikri ve sanat eserleri hukuku⁵ kapsamında koruma üzerinde durulmuş olmakla birlikte, yine de sair koruma yöntemlerine de kısaca değinilmesi gerekmektedir.

² "Works of art which are protectable by copyright are generally perceived by mechanical senses: for example graphics, statues and music songs. However we may wonder whether works perceivable through chemical senses are also covered by copyright. We are thinking about fragrances, i.e. intangible aromas of liquid or solid substances, as well as gastronomy "dishes", i.e. the results of a series of instructions which embeds an intangible taste." Cristiana Sappa, "Non- Conventional Copyright Subject Matter: Fragrances and Gastronomy" WIPO/SMES/ROM/09 numaralı toplantı, ilgili belge, Aralık 11, 2009, s. 1 <https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=130445> s.e.t. 19 Haziran 2024.

³ *Ibid* 1.

⁴ <<https://www.britannica.com/science/senses>> s.e.t. 19 Haziran 2024.

⁵ *Tekinalp*, fikir ve sanat eserlerini, sinai mülkiyet haklarını, ticaret unvanlarını geniş anlamda fikri mülkiyet hukuku kavramı altında incelemekte ve yalnızca fikir ve sanat eserleri için fikir ve sanat eserleri hukuku kavramını kullanmaktadır. Biz de bu ayırma katıldığımızdan, işbu makalede telif hakkı, eser sahipliği vb. meseleler için fikir ve sanat eserleri hukuku kavramı kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 5. Bası On İki Levha, 2023) 110.

Her şeyden önce koku, tat ve fikri mülkiyet den-
diğinde, akla ilk gelen koruma marka korumasıdır.
Her ne kadar mevzuatımızda koku veya tat markala-
rının tescil edilebileceğine ilişkin açık bir düzenleme
yoksa da, tat veya koku markalarının tescili açıkça en-
gellenmemiştir. Bu sebeple, ayırt ediciliği haiz olan ve
kimyasal formülleri ve içerikleri Sicil’de gösterilebilir
olan tat ve koku işaretlerinin tescil edilip edilmeyeceği
tartışmalıdır⁶. TÜRK PATENT’in 2021 tarihli Marka
İnceleme Kılavuzu’nda koku ve tat markalarına ilişkin
olarak mevcut teknolojilerle koku ve tat markalarının
Sınai Mülkiyet Kanunu⁷ m.4 kapsamında korumanın
konusunun açık ve kesin belirleyecek şekilde sicilde
gösterilmesinin mümkün görünmediği gerekçesiyle
tescilin mümkün olmadığını ifade etmektedir⁸. Tek-
nolojinin ilerleme hızı dikkate alındığında bu duru-
mun değişeceğini söylemek yanlış olmayacaktır⁹.

Türkiye’de durum böyle olsa da başka ülkelerde
en azından koku markaları için zor da olsa tescilin
yapılabildiği görülmektedir. Örneğin, Hasbro şirketi,
Play-Doh oyun hamurunun kokusunu USPTO nez-
dinde tescil ettirmeyi başarmıştır¹⁰⁻¹¹.

Özellikle koku mahsulleri için akla gelebilecek
ikinci bir koruma mekanizması patettir. Patent ko-
rumasından yararlanmak için ortada bir buluş olma-
lı, söz konusu buluş yeni olmalı -bir diğer ifade ile
teknğin bilinen durumuna dahil olmamalı-, buluş
basamağı şartını karşılamalı ve sanayiye uygulanabi-
lir olmalıdır¹². Bu sebeple, kokular açısından her

somut olay ayrı değerlendirilmelidir¹³. Yine de, özel-
likle parfüm sektöründe bu yolun çok tercih edilme-
diğini belirtelim. Zira, üreticinin rakiplerinin önüne
geçmesindeki en büyük etken gizliliktir¹⁴. Patent baş-
vurularında formüller alenileşeceği için bu yol tercih
edilmemektedir.

Marka ve patent koruması dışında, pek tabii ki,
ticari sırlar, gizlilik sözleşmeleri ve haksız rekabet
hükümleri ile de koku veya tat mahsullerinin korun-
ması mümkündür.

III. GELENEKSEL OLMAYAN ESERLER VE KORUNMALARINA İLİŞKİN AVRUPA BİRLİĞİ’NDE VERİLMİŞ BAZI KARARLARIN ÖZETLERİ

A. FRANSTZ TEMYİZ MAHKEMESİ’NİN 13.06.2006 TARİHLİ HAARMAN ET REİMER KARARI¹⁵

Fransız Temyiz Mahkemesi 1. Dairesi önünde ge-
len işbu olayda, davacı Bayan X, davalı şirket için geliştirdiği parfümün telif hakkı korumasına tabi olmadığına ilişkin Versailles İstinaf Mahkemesi’nin 05.02.2002 tarihli kararını Fransız Fikri Mülkiyet Kanununa aykırı olduğu, hangi formda yaratıldığına bakılmaksızın, hususiyet arz ettiği sürece her fikri çalışmanın eser olarak korunması gerektiği ve Fransız Fikri Mülkiyet Kanunu’nda eser tiplerinin yalnızca örnek olarak listelendiği gerekçeleriyle temyiz etmiştir.

Fransız Temyiz Mahkemesi ise, bir parfümün kokusunu yaratma sürecinin yalnızca uzmanlığın ve *know-how*’ın uygulanmasından ibaret olduğu ve Fransız Fikri Mülkiyet Kanunu art.L112-1 ve L112-2 anlamında bir ifade biçimi teşkil etmediği gerekçeleriyle temyiz başvurusunu reddederek, kokunun telif hakkı korumasından yararlanamayacağına karar vermiştir.

⁶ Görüşler için bkz. Uğur Çolak, Türk Marka Hukuku, (Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. Bası, Vedat Kitapçılık 2012) 3-4, Çolak, gerek koku gerek tat markalarının tescilinin teorik olarak mümkün olabileceği de, kısa vadede mümkün olmadığı görüşündedir. *ibid* 113.

⁷ Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) Kanun Numarası: 6769 Kabul Tarihi: 22.12.2016 RG 10.1.2017/29944.

⁸ TÜRK PATENT, Marka İnceleme Kılavuzu (2021) 18-19.

⁹ Dijital olarak kokuları aktarma üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Bkz. <<https://www.uktech.news/vr/ow-smell-made-digital-funding-sleep-20240808>> s.e.t. 13 Ağustos 2024.

¹⁰ <<https://newsroom.hasbro.com/news-releases/news-release-details/hasbro-trademarks-favorite-smell-childhood-play-doh-scent>> s.e.t. 19 Haziran 2024.

¹¹ AB ve ABD nezdinde diğer örnekler için bkz. Özlem Fütman and Önder Erol Ünsal, “Koku Markalarının Tescil Edilebilirliğine İlişkin Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri Uygulamalarına Dair Bir İnceleme” (2020) (1) FMR, ss. 1-18.

¹² SMK m.82-83.

¹³ Kokuların patentlenebilirlik şartları bakımından detaylı incelemesi için bkz. İhsan Osman Yarsuvat, “Kokunun Hukuken Korunması” (2021) İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi 53-55.

¹⁴ Charles Cronin, “Law and Odor: Elusive Copyright and Other IP Protection for Fragrances” Enrico Bonadio, Nicola Lucchi (ed.) Non-Conventional Copyright Do New and Atypical Works Deserve Protection, (Eward Elgar Publishing 2018) 43.

¹⁵ Cour de Cassation, Chambre civile 1, 13.06.2006, 02-44.718. <<https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007056062>> (Légifrance, s.e.t. 18 Haziran 2024).

B. HOLLANDA TEMYİZ MAHKEMESİ'NİN 16.06.2006 TARİHLİ *KECOFA V. LANCÔME* KARARI¹⁶

İlginçtir ki, Fransız Temyiz Mahkemesi'nde verilen karardan yalnızca 3 gün sonra Hollanda Temyiz Mahkemesi kokuların eser teşkil etmesi ve telif hakkı korumasından yararlanabilmesinin önünü açarak Fransız Temyiz Mahkemesi'nin aksine bir karara imza atmıştır.

Lancôme, *Trésor* isimli parfümüne çok benzediği iddiası ile Hollandalı *Kecofa* şirketine Maastricht Yerel Mahkemesi'nde dava açmış ve *Kecofa*'nın *Female Treasure* isimli parfümünün eserden doğan haklarını ihlal ettiği gerekçesi ile ihlalin sona erdirilmesini ve maddi tazminat talep etmiştir. Yerel Mahkeme *Lancôme* lehine karar vererek *Kecofa*'nın ihlali durdurmasını ve maddi tazminat ödemesine karar vermiştir.

Kecofa'nın temyizi üzerine, *Trésor* isimli parfümün telif hakkı korumasından yararlanıp yararlanmayacağı için Hollanda Temyiz Mahkemesi öncelikle parfümün eser niteliğini haiz olup olmadığını, devamlı orijinal olup olmadığını değerlendirmiştir.

Temyiz Mahkemesi eser niteliğini haiz olup olmadığını değerlendirmek için kompozisyonu sonucu koku yayan maddeler ile koku duyusu ile algılanabilirlik arasında bir ayrım yapılmasını gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme *Lancôme*'un iddiaları uyarınca korumanın, ürünün sahip olduğu tek bir koku üzerinde değil, tüm koku kompozisyonu üzerinde talep edildiği anlaşıldığından tek bir kokunun eser niteliğini haiz olup olmadığını araştırmamıştır. Mahkeme bu kapsamda parfümün yalnızca duyu organları ile algılanabilir olmadığını, aynı zamanda yeterince somut, stabil ve objektif olarak belirlenebilir bulmuştur.

Buna ilaveten, Mahkeme, parfümün belirli bileşenlerin bir araya getirilerek yaratıcı bir sürecin sonucu meydana geldiğini, telif hakkı korumasından faydalanılabilmesi için eserin yeni olması gerektiğini, yalnızca yaratıcının¹⁷ bakış açısına göre ori-

jinal olmasını gerektiğini belirtmiştir. Bu kapsamda da *Lancôme*'un *Trésor* isimli parfümün eser olduğuna karar vermiştir.

C. PARİS İSTİNAF MAHKEMESİ'NİN 25.01.2006 TARİHLİ *L'OREAL V. BELLURE NV* KARARI¹⁸

L'OREAL başka parfüm üreticileri ile birlikte Belçika menşeli *Bellure* parfüm üreticisine fikri ve sınai haklarının ihlal edildiği ve *Bellure* şirketinin haksız rekabet yaptığı gerekçesiyle Paris Yerel Mahkemesi'nde dava açmıştır. Yerel Mahkeme *L'OREAL* ve diğerlerinin davasını kabul etmiş, *Bellure* kararı istinaf etmiştir.

Her ne kadar *Bellure*, Fransız Telif Kanunu'nun yalnızca görme ve işitme duyuları ile algılanabilen eserleri koruduğunu iddia etse de; Paris İstinaf Mahkemesi, Fransız Telif Kanunu'nun eserleri sınırlı sayıda saymadığını ve kokuyla algılanabilen eserlerin korumadan istisna tutulmadığını belirtmiş ve Kanun L112-1 alıntılanmıştır. Buna göre *işbu Kanun hükümleri türü, ifade biçimi, değeri veya amacı ne olursa olsun, tüm eser sahiplerinin hakkını korumaktadır*¹⁹. Mahkeme Fransız Hukuku'nda eserin somut²⁰ olması gibi bir şart olmadığını, eserin algılanabilir olması ve yaratıcının yaratıcılığını ortaya koymasının koruma sağlanması için gerekli olduğunu ifade etmiştir.

İstinaf Mahkemesi parfümün, koku duyusuyla da olsa algılanabilir olması sebebiyle eser olabileceğine, somut olayda davacıların kokularının orijinal olduğuna ve telif hakkı korumasından faydalanacaklarına, telif hakkı ihlali yaptığı iddia edilen parfümlerin davacıların parfümleri ile benzer olduğuna ve dolayısıyla ihlal bulunduğu karar vermiştir.

¹⁸ Cour d'appel de Paris, 4e chambre, 25.01.2006, 04/18300. <<https://www.doctrine.fr/d/CA/Paris/2006/SK66246958A923C1BD9D7D>> s.e.t. 18 Haziran 2024.

¹⁹ Code de la propriété intellectuelle art.112-1: "*Les dispositions du présent code protègent les droits des auteurs sur toutes les oeuvres de l'esprit, quels qu'en soient le genre, la forme d'expression, le mérite ou la destination.*"

²⁰ Amerikan ve İngiliz Hukuk sistemlerinde bu şart *fixation* olarak adlandırılmakta olup, daha detaylı bilgi için bkz. Enrico Bonadio, Nicola Lucchi, "Introduction: setting the scene for non-conventional copyright", Enrico Bonadio, Nicola Lucchi (ed.) Non-Conventional Copyright Do New and Atypical Works Deserve Protection, (Eward Elgar Publishing 2018) 7-9; Tunis Model Law on Copyright for Developing Countries, WIPO and UNESCO (1976) 5, N. 20.

¹⁶ Hoge Raad, Eerste Kamer, 16.06.2006, C04/327HR; <<https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:HR:2006:AU8940&showbutton=true&keyword=Kecofa&idx=1>> (De Rechtspraak, s.e.t. 18 Haziran 2024).

¹⁷ Koku veya tat ile algılanabilen fikir mahsullerinin eser mahiyeti aşağıda tartışılacağından mümkün olduğunca "eser sahibi" ibaresinin kullanılmasından kaçınılmıştır.

D. ABAD'IN 13.11.2018 TARİHLİ *LEVOLA HENGELO BV V. SMILDE FOODS BV* KARARI²¹

İşbu dava Hollandalı iki peynir üreticisi arasındadır. *Levola*, *Heksenkaas* isimli sürülebilir peynirin tadının kendi fikri yaratımının bir sonucu olması sebebiyle, *Heksenkaas* Hollanda Telif Hakkı Kanunu m.1 anlamında bir eser olarak kabul edileceğini iddia ederek, tadı *Heksenkaas* peynirine benzediği iddia olunan ve *Smilde* şirketi tarafından üretilen *Witte Wievenkaas* isimli peynirin telif haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle Gelderland Bölge Mahkemesi'nden ihlalin durdurulmasını talep etmiştir. 10 Haziran 2015 tarihli kararı ile Gelderland Bölge Mahkemesi, *Heksenkaas*'ın tadının Telif Hakkı Kanunu kapsamında korunabilir olup olmadığının araştırılmasına gerek olmadığına zira, *Levola*'nın *Heksenkaas* peynirinin hangi unsurlarının ürüne orijinal karakterini verdiğini gösteremediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

Levola kararı istinaf etmiştir. Hollanda Temyiz Mahkemesi'nin 2006 tarihli *Lancôme* kararını emsal göstererek bir yemeğin tadının da eser olabileceğini iddia etmiştir. Arnhem-Leeuwarden İstinaf Mahkemesi bir yemeğin tadının telif hakkı korumasından yararlanıp yararlanmayacağı sorusunu ABAD'a yöneltmiştir.

ABAD, bu soruyu cevaplandırmaya, bir ürünün eser olarak değerlendirilebilmesi için iki şartın kümülatif olarak gerçekleşmesi gerektiğine dikkat çekerek başlamıştır. Buna göre ilk olarak mahsulün yaratıcının kendi fikri yaratımı olması, bir diğer ifade ile orijinal olması gerekmektedir. İkinci olarak, bir fikri mahsulün Direktif²² uyarınca yeterli kesinlik ve objektiflikle ifade edilebilir olması gerekmektedir. ABAD'a göre, bu şartın amacı; fikri mülkiyet otoritelerinin ve üçüncü kişilerin bu şekilde korunan ürünü açık ve kesin bir şekilde tanımlayabilmelerine olanak sağlanması ve subjektifliğin hukuki kesinliğe zarar verebilme ihtimali doğurmasıdır. Bu kapsamda bir yemeğin tadı kesinlik ve objektiflikle tespit

²¹ ABAD, C-310/17, <<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207682&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4989372>> (InfoCuria, s.e.t. 18 Haziran 2024).

²² Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society.

edilememektedir. ABAD, yemeğin tadının; tadanın yaşı, gıda tercihleri, tüketim alışkanlıkları gibi faktörlere bağlı olması sebebiyle öznel olması ve açık ve kesin tanımlanabilme şartının yerine getirilmemesi sebebiyle somut olayda peynirin bir eser sayılmayacağına ve bu sebeple telif hakkı korumasında yaralanamayacağına karar vermiştir.

IV. HUKUKİ DEĞERLENDİRME

Görüldüğü üzere görme veyahut iştme duyusu dışındaki duyarlarla algılanabilen fikri mahsullerin eser sayılıp sayılmayacağı, dolayısı ile telif hakkı korumasından yararlanıp yararlanamayacağı konusunda bir görüş birliği yoktur. Öyle ki aynı ülke içinde dahi farklı yönde kararlara rastlamak mümkündür²³.

168 ülkenin taraf olduğu²⁴ Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Konvansiyonu'nun²⁵ ikinci maddesi uyarınca, ifade şekli ne olursa olsun, tüm edebiyat ve sanat eserlerinin korunacağını düzenlemekte ve örneksene yolu ile edebiyat ve sanat eserlerini saymaktadır. Nitekim Bern Konvansiyonu Rehberi'nde, "edebi ve sanatsal eserler" ifadesinden, korunabilecek her eseri kapsayacak şekilde anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir²⁶. Korunabilecek her eser ifadesinden de aslında telif konusunun *sınırsız*²⁷ olmayacağı anlaşılmaktadır²⁸.

²³ Örneğin Paris İstinaf Mahkemesi 14 Şubat 2007 tarihli kararında *Jean-Paul Gaultier*'in "*Le Mâle*" isimli parfümünün eser olarak korunabileceğine karar vermişken, Temyiz Mahkemesi 1 Temmuz 2008 tarihli kararı ile parfüm kokusunun know-how uygulamasından ibaret olduğu gerekçesi ile eser olarak korunamayacağına karar vermiştir.

²⁴ <[²⁵ Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works \(as amended on 28.09.1979\) <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283693>, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinde Değişiklik Yapan ve 1979'da Tadil Edilen Paris Metnine Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Kanun Numarası 4117, Kabul Tarihi: 7.7.1995, RG 12.7.1995/22341.](https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332363/edebiyat-ve-sanat-eserlerinin-korunmasina-iliskin-bern-sozlesmesi.html#:~:text=Bern%205%C3%B6zle%C5%9Fmesi%20halihaz%C4%B1rda%20T%C3%BCrkiye%20d%C3%A2hil%20168%20%C3%BClke%20taraf%C4%B1r> s.e.t. 30 Haziran 2024.</p></div><div data-bbox=)

²⁶ Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (WIPO 1978), 13, par. 2.6.

²⁷ *borderless*.

²⁸ Caterina Sganga, "Say Nay to a Tastier Copyright: Why the CJEU Should Deny Copyright Protection to Tastes (and Smells)" (2018) 8.

Konvansiyon'un ikinci maddesinin ikinci fıkrası ise eserlerin maddi bir forma sahip olmaması halinde korunup korunmayacağını Konvansiyon'a taraf ülkelerin inisiyatifine bırakarak bu hususun iç hukukta düzenleneceğini öngörmüştür. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere Bern Konvansiyonu ile kendilerine tanınan bu yetkiyi kullanmışlar ve maddi forma sahip olma şartını iç hukuklarında benimsemişlerdir²⁹.

FSEK³⁰ m.1/B eseri, *sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri* olarak tanımlamaktadır.

Tekinalp'e göre bir mahsulün FSEK anlamında eser olarak korunabilmesi için, mahsulün yaratıcısının hususiyetini taşıması, mahsulün dış dünyaya yansımış olması, FSEK'te düzenlenen eser türlerinden biri kapsamında olması ve fikri bir çabanın sonucu ortaya çıkması gerekmektedir³¹.

Nal/Suluk bir ürünün eser niteliğini haiz olması için şekli, objektif ve subjektif şartları karşılaması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre; şekli şart ürünün FSEK'te sayılan eser türlerinde birine dahil olması, subjektif şart ürünün eser sahibinin hususiyetini taşıması ve objektif şart ise ürünün tasarrufa elverişli olması ve dış dünya tarafından algılanabilir olması anlamına gelmektedir³².

Bozbel de bir ürünün FSEK kapsamında eser olarak sayılabilmesi için ortada fikri bir ürünün olması gerektiğini, fikri ürünün şekle bürünmesi gerektiğini, fikri ürünün eser sahibinin hususiyetini yansıtmaması gerektiğini ve fikri ürünün FSEK'te sayılan eser türlerinden birine dahil olması gerektiğini ifade etmektedir³³.

Bu kapsamda yukarıdaki kararlara konu olmuş parfümün ve peynirin Türk hukukunda eser olarak korunup korunmayacağını anlaşılmaması için;

- Mahsullerin fikri bir çaba teşkil edip etmediğinin,
 - Mahsullerin hususiyet taşımasının mümkün olup olmadığının
 - Mahsullerin dış dünya tarafından algılanabilir olup olmadığının ve
 - Mahsullerin FSEK'te sayılan eser türlerine dahil olup olmadığının,
- incelenmesi gerekmektedir.

A. KOKU VEYA TAT İLE ALGILANABİLEN ÜRÜNLERİN FİKRİ ÇABA TEŞKİL EDİP ETMEYECEĞİ

Her şeyden önce bir ürünün eser olarak korunabilmesi için onun fikri bir ürün olması gerekmektedir. O ürünün yaratımı sırasında fikri bir çabanın ortaya koyulması şarttır. *Tekinalp*'e göre bu şart eserin insan tarafından oluşturulmuş olmasını gerekli kılmakta olup, bir makinenin yaptığı çevirinin ya da hayvanların oluşturduğu herhangi bir sonuç eser teşkil etmeyecektir³⁴. Ancak bunun insan dışı yaratım kaynaklarından istifa edilemeyeceği şekilde anlaşılmasında gerekmektedir. Şayet bu yararlanma, eser sahibinin hususiyetini yansıtmamasını engelleyecek bir boyutta olursa, artık eser sahibinin fikri çabasından söz edilemeyecektir³⁵.

Bu kapsamda incelendiğinde ilk bakışta parfümlerin içeriğinde bulunan esansların, yemeklerin içinde bulunan malzemelerin insan dışı kaynaklardan elde edilmesi sebebiyle fikri çaba teşkil etmeyeceği söylenebilir. Ancak atölyede uzun yılların deneyimi sonucu yaratılan belirli bir kokunun veya tat damakta oluşacak tadı düşünerek, farklı bölgelerdeki ineklerin sütü ile yaratılan bir peynirin arkasında yaratıcısının zihinsel çabası bulunmaktadır. Nitekim işbu makaleye konu kararların çoğunda parfümlerin veya peynirin bilgisayar tarafından üretildiği gibi bir bilgi yer almamakta olup, kararlarda fikri çaba unsuru tartışılmamıştır. Bu sebeple koku veya tat yolu ile algılanabilen mahsullerin fikri bir çaba sonucu ortaya çıkabileceği söylenebilir.

Vurgulanmalıdır ki, *Haarman et Reimer* kararında mahkeme yaratma sürecinin yalnızca uzmanlığın ve *know-how*'ın uygulanmasından ibaret oldu-

²⁹ Giuseppe Mazziotti, "Music improvisation and copyright" Enrico Bonadio, Nicola Lucchi (ed.) Non-Conventional Copyright Do New and Atypical Works Deserve Protection, (Edward Elgar Publishing 2018) 184.

³⁰ Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Kanun Numarası 5846, Kabul Tarihi: 5.12.1951, RG 13.12.1951/7981.

³¹ *Tekinalp*, (n5) 103, N. 2.

³² Cahit Suluk, Raif Karasu ve Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (Güncellenmiş 7. Baskı, Seçkin 2023) 70-76.

³³ Savaş Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, (On İki Levha 2015) 27-32.

³⁴ *Tekinalp*, (n5) 113, N. 22.

³⁵ Bozbel (n33) 28.

ğunu ve Fransız Fikri Mülkiyet Kanunu art.L112-1 ve L112-2 anlamında bir ifade biçimi teşkil etmediğini belirtmiştir. Her ne kadar Mahkeme karar metninde dava konusu parfümün bir fikri yaratım olduğunu tespit etmiş olsa da, *know-how* uygulamasının Fransız hukukundaki yorumu üzerinde durulmalıdır. Fransız Hukuku uyarınca bir yaratımın korunması için ortada zihinsel bir çaba olmalı ve bu çabanın sonucu estetik olmalıdır. Buna göre yaratıcı ortaya çıkacak mahsulü kendi zihninde şekillendirmiş olmalı ve sonuç şans eseri ortaya çıkmamalıdır³⁶. Bu kapsamda *know-how*'ın basit bir uygulaması sonucu ortaya çıkan mahsul, eser olarak değerlendirilmemekte, zira Fransız mahkeme kararları uyarınca bir tekniğin veya yöntemin uygulanması eser teşkil etmemektedir³⁷.

Farmasötik amaçlarla bileşenleri karıştıran kimyagerlerden farklı olarak, estetik gayelerle parfümlerini yaratan yaratıcılar, aynı ressamın resimlerindeki imzalar gibi parfümlerinde kendi imzalarını taşıyan koku göstergeleri olduğunu düşünmektedirler³⁸. Aynı şey imza tabaklara sahip şefler için de söylenebilir. Bu açıdan koku ile veyahut tat ile algılanabilen ürünlerin somut olaya göre değişebilecek olmakla birlikte teorik olarak fikri bir çabanın ürünü olabileceği kanaatindeyiz.

B. KOKU VEYA TAT İLE ALGILANABİLEN ÜRÜNLERİN HUSUSİYET TAŞIMASININ MÜMKÜN OLUP OLMADIĞI

Hususiyet, bir mahsulün eser korumasından yararlanabilmesi için en önemli şartlardan biridir. Hususiyet kavramı kanunda açıkça tanımlanmamaktadır. Yargıtay, hususiyet kavramına ilişkin olarak kararlarında genellikle özgünlükten³⁹, ben-

zerlerinden ayrılmasını sağlayacak ayırt edici unsurlardan⁴⁰, orijinallikten⁴¹, sıradan olmamaktan ve belli bir düzeyi bulunmak kaydıyla yaratıcı olmaktan⁴² ve kopya olmamaktan⁴³ bahsetmekte, ancak hususiyeti net bir şekilde tanımlamamaktadır.

Doktrin deyse, hususiyetin ne anlama geldiği ve kıstasları hakkında birlik bulunmamaktadır. İşbu makalenin kapsamının daha dar olması sebebiyle tüm tartışmalara⁴⁴ değinilmeyecek olmakla birlikte koku ve tat duyuları ile algılanabilecek mahsullerin hususiyet arz edip etmeyeceği tartışmasında önem arz edebilecek bazı görüşler üzerinde durulacaktır.

Tekinalp hususiyetin kendisini anlatımda gösterdiğini, üslubun öznel olduğunu, üslubun yalnızca edebi eserleri kapsamadığını, her eserin kendine özgü bir üslubu olduğunu ve üslubun yeni olmasının şart olmadığını ifade etmektedir⁴⁵. Bilimsel eserlerden örnek gösteren *Tekinalp*, bu ihtimalde hususiyetin kendini bilgi birikiminde ve bilginin bilimsel yöntemde kullanımında gösterdiğini ifade etmektedir⁴⁶. *Tekinalp* özgünlük/orijinal olma görüşünü eleştirmektedir. Ona göre zaten orijinal yaratımların eser niteliğinden şüphe edilemez; ancak bir yaratımı eser olarak nitelendirmek için onun özgün veya orijinal olmasını beklemek eser korumasının kapsamını hayli daraltacaktır⁴⁷. *Tekinalp* devamla hususi-

³⁶ Stephanie Delannoy, "La Protection Juridique d'un Parfum" (Universite de Sciences Sociales Toulouse Memoire de Master 2006-2007) 82, N. 199.

³⁷ *Ibid* 82, N. 199; parfümün know-how'dan istifade edilerek aslında estetik değere sahip bir esere dönüştürüldüğüne ilişkin eleştiri için bkz. *ibid.* 82, N. 200.

³⁸ Cronin (n14) 345.

³⁹ Yargıtay 11 HD., 21.03.2023, 4258/1720 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024; Yargıtay 11 HD., 21.09.2017, 1344/4595 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024; Yargıtay 11 HD., 11.05.2022, 8676/3718 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024); Yargıtay 11 HD., 08.11.2022, 2602/7937 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024).

⁴⁰ Yargıtay 11 HD., 22.12.2015, 1179/13762 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024).

⁴¹ Yargıtay 11 HD., 24.05.2022, 8509/3996 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024).

⁴² Yargıtay 11 HD., 13.03.2007, 934/4555 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024) Söz konusu kararda mahkeme orijinallik ve yaratıcılığın oda dar yorumlanmaması gerektiğini belirtmektedir: "... Şüphesiz, "hususiyetin" daraltıcı anlamda yorumu suretiyle, mutlaka üst düzeyde yaratıcılık ve orijinallik içermesi gerektiği düşüncesi benimsenemez. Ancak, öte yandan "hususiyetin" geniş anlaşılması da eser olmayan ürünlere bu niteliğin tanınması aracı yapılmamalıdır."

⁴³ Yargıtay 11 HD., 13.03.2007, 934/4555 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024); Yargıtay 11 HD., 02.07.2007, 7694/10079 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024).

⁴⁴ Tartışmalar için bkz. *Tekinalp* (n5) 104 N. 6 vd.; Hayri Bozgeyik, "Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet" (2009) 25(3) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, ss. 171 vd.

⁴⁵ *Ibid* 105-106 N. 7.

⁴⁶ *Ibid* 106 N. 7; Bu görüşe örnek olarak bkz. HGK., 20.02.2020, 7/185 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 04 Ekim 2024).

⁴⁷ *Ibid* 106-107 N. 8.

yetten söz edilebilmesi için belli bir düzeyin aşılması gerektiğini (sıradan olunmaması), belirli bir düzeye sahip fikri çabaların sonuçlarının her gün karşımıza çıkabilecek sıradan sonuçlardan ayrıldığını ifade etmekte⁴⁸, ayrıca hususiyetin sadece üslupta değil bir bütün olarak hem şekilde hem içerikte kendisini gösterdiğini vurgulamaktadır⁴⁹.

Ateş de hususiyeti açıklarken anlatım ve üslup kavramları üzerinde yoğunlaşmış ve yaratıcının kendine ait özelliklerinin yarattığı ürüne yansımaları gerektiğini ifade etmiştir⁵⁰.

Nal/Suluk ise hususiyetin içerik, anlatım veya üslupla eşit olmadığını belirtmekte ve hususiyetin belirlenmesinde üslup ve göreceli bir bağımsızlığın yanında 3 kriterin kullanılması gerektiğini ifade etmektedir⁵¹:

- *Yaratıcının serbest biçimlendirme alanı*⁵²
- *Fikri üründe genelin üzerinde bir özelliğin varlığı*
- *Fikri üründe amaca uygun olanın üzerinde bir özelliğin varlığı*

Bozbel hususiyetin yenilik anlamına gelmediği, herkes tarafından yapılması mümkün olmayan, *basit zanaatın* sınırlarını aşan bir fikri çabayı ifade ettiği, hususiyetin hem içerikte hem üslupta var olabileceği, vasatın üzerinde ve sıradan olmayan fikri çabanın hususiyet taşıdığı görüşündedir⁵³.

Aksu'ya göre hususiyet eserin yaratıcısının fikri bir çalışmasının ürünü olması ve yaratıcının yetenek ve yaratıcılığının bir yansımasıdır⁵⁴. *Aksu* bir yaratımın eser korumasından faydalanması için onun mutlak anlamda yeni olması gerektiğini, ancak mahsulün kendisini *önceki biçim hazinesinden yeterli biçimde ayırması gerektiğini* ifade etmektedir⁵⁵.

⁴⁸ *Ibid* 107 N. 9.

⁴⁹ *Ibid* 108 N. 10.

⁵⁰ Mustafa Ateş, Fikri Hukukta Eser (Turhan Kitabevi 2007) 75.

⁵¹ Suluk, Nal ve Karasu (32) 72-74.

⁵² Yazar bu kavramı fikri ürün yaratıcısının ürünü yaratırken sahip olduğu özgürlük olarak tanımlamakta, işin amacı, doğası ürünü o şekilde meydana getirmeyi gerektiriyorsa hususiyetten söz edilemeyeceğini ifade etmektedir.

⁵³ *Bozbel* (n33) 31.

⁵⁴ Mustafa Aksu, Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukukunda Korunması (Beta 2006) 74.

⁵⁵ *Ibid* 75.

Bozgeyik hususiyetin eser sahibinin, esere kendi fikir dünyasından yaptığı katkısı olduğunu ifade etmektedir⁵⁶. *Bozgeyik* hususiyetin tespiti için bazı kriterler belirlemiştir⁵⁷, buna göre:

- *Bağımsız fikri faaliyet*⁵⁸
- *Serbest biçimlendirme alanı*⁵⁹
- *Rutinden farklı olma*⁶⁰

Erdil de hususiyet şartını tarif ederken bireysellik ve üslup ifadelerini kullanmaktadır. Ona göre eser FSEK kapsamında hangi eser türüne giriyorsa o eser türüne yeni bir bakış, söylem ve ilerleme katmalıdır⁶¹.

Aslında çoğu görüşün ortak noktası fikri çabanın sahibinin ürüne katkısı olması ve onu sıradanlıktan çıkarmasıdır. Bu sebeple koku veya tat yolu ile algılanabilen fikri ürünlerin eser olarak korunabilmesi için aslında nihai ürünlerin sıradan olmaması, yaratıcının bir katkısının bulunması gerekmektedir. İşbu makaleye konu kararlara bakıldığında da gerçekten *orijinallik* üzerinde durulan kavramlardan biri olmuştur.

Hollanda Temyiz Mahkemesi *Kecofa v. Lancôme* kararında belirli bileşenlerin bir araya getirilmesinin yaratıcı bir sürecin sonucu olduğunu ve orijinalliğin yenilik anlamına gelmediğini belirterek parfümlerin eser korumasından yararlanacağına hükmetmiştir. Benzer şekilde Paris İstinaf Mahkemesi *L'OREAL v. Bellure NV* kararında dava konusu parfümün orijinal olduğunu ifade ederek hususiyet taşıdığı kanaatine varmıştır. Fransız Temyiz Mahkemesi *Haarman et Reimer* kararında ise parfümlerin fikri çaba teşkil etmelerine karşın ancak hususiyet arz ettikleri durumda korunacaklarına değinerek, *know-how* uygulamasının kanun kapsamında bir ifade edilmiş biçimi sayılamaya çağından dava konusu parfümün eser korumasından

⁵⁶ *Bozgeyik* (n44) 175.

⁵⁷ *Ibid* 175-177.

⁵⁸ Yazar burada eser sahibinin fikri çalışmasının başka çalışmalardan veya çalışmaların sonuçlarından bağımsız olmasından bahsetmektedir.

⁵⁹ Yazar bu şart altında fikri faaliyetin şekillenmesinden ve fikri faaliyetin esere yansımalarından bahsetmektedir. *Kanaatimizce* bu şart *Tekinalp*'in üslup anlayışını içermektedir.

⁶⁰ Yazar alışlagelmiş, tekrar eden çalışmaların hususiyet arz etmediğini ifade etmektedir.

⁶¹ Engin Erdil, Fikir ve Sanat Eserlerin Kanunu Kısa Şerhi, (On İki Levha 2021) 9.

yararlanamayacağına hükmetmiştir. CPI L112-4 uyarınca *fikri bir eserin başlığı, orijinal olması koşuluyla, eserin kendisiyle aynı şekilde korunur*⁶². Her ne kadar hususiyet (orijinallik) şartı işbu madde ile getirilmiş olsa da Fransız hukukunda bu şart ürünün eser korumasından yararlanması için temel bir ilke olarak kabul edilmektedir⁶³. Fransız hukukunda özgünlüğün yaratıcının yaratıcılığının hukuki anlamda tezahürü olarak kabul edilmekte, hususiyet eser sahibinin kişiliğinin damgasına benzetilmektedir⁶⁴.

Görüldüğü üzere, Avrupa Birliği'nde verilen yargı kararlarında, parfümlerin hususiyet taşıyabilme ihtimali kategorik olarak reddedilmemekte⁶⁵, koku kompozisyonlarının orijinallik teşkil edebileceğine yönelik bir anlayış bulunmaktadır. Gerçekten de gerek şeflerin imza tabakları gerek yaratıcılarının imza kokularını barındıran parfümler, sıradanlığın ve rutinin dışına kolaylıkla çıkabilmekte, kendi yaratıcılarının kişiliklerini taşıyabilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında koku ile veyahut tat ile algılanabilen fikri çabaların hususiyet taşımasının mümkün olduğu *kanaatindeyiz*.

C. KOKU VEYA TAT İLE ALGILANABİLEN ÜRÜNLERİN DIŞ DÜNYA TARAFINDAN ALGILANABİLİR OLUP OLMADIĞI

Hususiyet arz eden bir fikri çabanın eser korumasından yararlanabilmesi için karşılaması gereken bir diğer şart ise ürünün düşüncede kalmaması, bir şekil altında dış dünyada vücut bulmasıdır⁶⁶. Öğretide bu şart *şekillenme*⁶⁷, *sabitleşme/sabitlenme*⁶⁸, *objektif olarak algılanabilirlik*⁶⁹ gibi ifadelerle anılmaktadır.

Yargı kararlarında ise *yasa karşısında eser niteliğini kazanabilmesi için iki unsur gerekli olduğu, birincisi objektif unsur ki, yasanın bunu mahsul (ürün) olarak belirttiği, buna göre eserin, evvela temellüke, tasarrufa elverişli maddi bir varlık olarak var olması gerektiği*⁷⁰ ifade edilmektedir. İlk derece mahkemesi güncel bir kararında yine objektif ve subjektif unsur ayrımı yapmış, devamla dış dünya tarafından algılanabilirlik şartını, somut netice ve algılanabilirlik olarak nitelendirerek düşüncenin açıklanma formatının da bu unsur içinde değerlendirildiğini ifade etmiştir: *"... Objektif unsur gereğince, bir fikir ve sanat ürününün hukuk alanında korunmayı hak edebilmesi için sahibinin hususiyet arz eden fikri çabasının somut neticesi olması gerekir. Başka bir deyişle bu fikri çaba gözle görülebilir, elle tutulabilir, kulla- la duyulabilir, kısaca algılanabilir olmalıdır. Fikir ve düşünceler, ancak bir şekle büründüğünde yani eser formunda açıklığında fikri hukuk kapsamına girer. Diğer taraftan eserde algılanabilir olma dışında düşüncenin açıklanış formatı da önemlidir. Yani fikir ve sanat ürününün FSEK'te öngörölmüş olan düşünceyi ifade formatlarından birine dahil olması gerekir..."*⁷¹

Kanaatimizce, sabitleşme ibaresinin kullanılması isabetli değildir. Zira sabitleşme⁷² terimi Bern Konvansiyonu kapsamında maddi bir forma sahip olma değil, bir araç üzerinde tespit edilme anlamı taşıyan, kalıcılık, istikrarlılık gibi unsurları bünyesinde barındıran, çoğaltıma veya iletme elverişlilik gerektiren çok dar ve katı bir şartı⁷³ ifade etmektedir. Kanunumuzda ise, bu anlamda sabitleşmenin karşılığı yalnız-

⁶² "Le titre d'une oeuvre de l'esprit, dès lors qu'il présente un caractère original, est protégé comme l'oeuvre elle-même."

⁶³ Delannoy (n36) 83 N. 202.

⁶⁴ <<https://www.culture.gouv.fr/nous-connaître/Organisation-du-ministère/Le-secretariat-général/Service-des-Affaires-Juridiques-et-Internationales/Bureau-de-la-propriété-intellectuelle-BDPI/Fiches-techniques-sur-les-droits-d'auteur-et-les-droits-voisins2>>, fiche N.2 (s.e.t. 04 Ekim 2024).

⁶⁵ Krş. Fransız Temyiz Mahkemesi'nin *Haarman et. Reimer* kararı.

⁶⁶ Tekinalp (n5) 108, N.11.

⁶⁷ *İbid.* 108 vd.; Bozbel (n33) 30; Erdil (n61) 9.

⁶⁸ Yalçın Tosun, "Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları" (2008) T.C. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı Doktora Tezi 26; İlhami Güneş, Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku (Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin 2021) 66.

⁶⁹ Suluk, Nal ve Karasu (32) 75.

⁷⁰ HGK., 18.11.2009, 459/541 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 15 Ekim 2024); HGK., 30.09.2015, 105/2019 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 15 Ekim 2024); Yargıtay 20 HD., 23.02.2016, 16299/2196 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 15 Ekim 2024); Yargıtay 20HD., 05.11.2015, 11100/10711 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 15 Ekim 2024).

⁷¹ İstanbul 3. Fikri ve Sinai Haklar Hukuk Mahkemesi, 06.07.2023, 470/117 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 15 Ekim 2024).

⁷² *fixation*.

⁷³ United States Code, Title 17 - COPYRIGHTS §101 Definitions: "A work is "fixed" in a tangible medium of expression when its embodiment in a copy or phonorecord, by or under the authority of the author, is sufficiently permanent or stable to permit it to be perceived, reproduced, or otherwise communicated for a period of more than transitory duration. A work consisting of sounds, images, or both, that are being transmitted, is "fixed" for purposes of this title if a fixation of the work is being made simultaneously with its transmission."

ca seslerin tespitinde düzenlenmiştir. FSEK m.1/B-e uyarınca, “*Tespit: Seslerin veya ses temsillerinin veya ses ve görüntülerin anlaşılabilir, çoğaltılabilir veya iletilebilir şekilde bir araca kaydedilmesi işlemi*” ifade etmektedir. Bu sebeple, eserin vücut bulması ve dış dünya tarafından algılanabilir hale gelmesi ile sabitlenmesinin aynı olmadığı kanaatindeyiz⁷⁴.

Terimsel farklılıklar bir ne kenara şekillenme/dış dünya tarafından algılanabilir hale gelme/sabitlenme şartının ne kadar dar ya da geniş yorumlanacağı hayli önemlidir. Öğretide *kanaatimizce* de isabetli şekilde algılanabilirliği daha geniş yorumlayan yazarlar mevcuttur. *Arslanlı*, üçüncü kişilerce algılanabildiği sürece gayri maddi araçlar ile vücut bulan eserlerin korunacağı görüşündedir⁷⁵. *Erel* de benzer şekilde ürünün ifade edilme biçiminin eserin duyularına hitap etmesi için kullanılan birer araç olduğunu ifade ederek, aslında gayrimaddi şekillerde algılanabilir mahsullerin eser korumasından yararlanabileceği kanaatinde⁷⁶. *Nal/Suluk* objektiften şarttan bir ürünün telif korumasından yararlanabilmesi için eşya üzerinde somutlaşması gerekmediğini, ürünün üçüncü kişiler tarafından algılanabilir olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir⁷⁷. *Keza Bozbel* de içerik ve şekil ifade edilmesi gerektiğini, bir ifade aracıyla algılanabilir hale getirilmesi halinde ürünün eser korumasından yararlanacağını ifade etmektedir⁷⁸.

Algılanabilirlik şartını daha dar yorumlayan yazarlar da mevcuttur. Örneğin *Erdil* ürünün duyularla algılanabilir hale gelmesi için maddi bir cisim üze-

rinde somutlaşması gerektiği görüşündedir⁷⁹. *Güneş* Anglo-sakson hukukunda sabitleşme kavramına paralel şekilde, eserin korunmadan faydalanması için onun *kaydedilmesi, yazılması, herhangi bir yöntemle filme alınması, işaretlenmesi ve sabitlenmesi* gerektiği kanaatinde⁸⁰. Ayrıca bununla beraber eserin yasa da belirtilen formlardan biri olarak somutlaşması gerektiğine dikkat çeker⁸¹.

Kanaatimizce, teknolojik gelişmeler de göz önünde bulundurulduğunda şekillenme, algılanabilirlik şartını duyu organları ile algılanabilir şekilde yorumlamak daha doğrudur⁸².

Yukarıda örnek verilen kararlar incelendiğinden hususiyet dışındaki tartışma konularından birinin dış dünya tarafından algılanabilirlik olduğu görülmektedir. Örneğin, *ABAD*'ın *Levola Hengelo BV v. Smilde Foods BV* kararında, Divan, algılanabilirliği daha dar yorumlayarak mahsulün kesinlik ve objektiflikle tanımlanabilir olmasını aramıştır⁸³. Tat kavramının kesimden, yaşa birçok farklı faktörden etkilenmesi sebebiyle de peynirin eser korumasından faydalanabilecek düzeyde kesin ve objektif şekilde belirlenemediğini ifade etmiştir. Tam aksine, Hollanda Temyiz Mahkemesi ve Paris İstinaf Mahkemesi ise parfümlerin algılanabilir ve yeterince somut oldukları kanaatinde⁸⁴.

Şekillenme/dış dünya tarafından algılanabilirlik/somutlaşma şartının nasıl yorumlandığına göre aslında koku ve tat yolu ile algılanabilen mahsullerin FSEK anlamında korunmadan faydalanıp faydalanmayacağı değişecektir. Örneğin *Güneş* gibi algılanabilirlik kanundaki eser türlerine dahil olma şartı ile birlikte yorumlanırsa, parfümlerin veya yemeklerin *şu anki hukuk sistemimize göre eser olarak korunması mümkün olmayacaktır. Ancak herhangi bir*

⁷⁴ Bu yönde bkz. Aksu (n54) 69; Yargıtay'ın aksi yönde görüşü için bkz. CGK., 28.01.2020, 788/34 (Lexpera İçtihat Bankası, s.e.t. 15 Ekim 2024).

⁷⁵ Halil Arslanlı, *Fikri Hukuk Dersleri*, İkinci Kitap (Sulhi Garan Matbaası 1954) 13 *nakleden* Elnur Karimov, “Fikri Hukukta Vücuda Getirilmemiş ve Tamamlanacak Eser Kavramları ve Tasarruf İşlemleri” Abuzer Kendigelen and Mustafa Halil Çonkar and İbrahim Çağrı Zengin and Arslan Kaya and Ahmet Özsoy (ed.) Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin'in Anısına Armağan, (On İki Levha 2021) 306.

⁷⁶ Şafak N. Erel, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, (Üçüncü Bası Yetkin Yayınları 2009) 29 *nakleden* Elnur Karimov, “Fikri Hukukta Vücuda Getirilmemiş ve Tamamlanacak Eser Kavramları ve Tasarruf İşlemleri” Abuzer Kendigelen and Mustafa Halil Çonkar and İbrahim Çağrı Zengin and Arslan Kaya and Ahmet Özsoy (ed.) Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin'in Anısına Armağan, (On İki Levha 2021) 306.

⁷⁷ Suluk, Nal ve Karasu (32) 75-76

⁷⁸ Bozbel (n33) 30.

⁷⁹ Erdil (n61) 9.

⁸⁰ Güneş (n68) 66.

⁸¹ *Ibid* 66, aynı yönde bkz. Ateş (n50) 60.

⁸² Aynı yönde bkz. Ozan Ali Yıldız, “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Eser Türleri Yönünden Benimsenen Sınırlı Sayı İlkesine Eleştirel Bir Yaklaşım” Fikri Haklar Komisyonu 2018-2020 Özel Yayını <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/kitaplar/doc/Baro_fikri_sanayi_haklar_komisyonu2018-2020.pdf>, s.e.t. 15 Ekim 2024, 215.

⁸³ Mahkemenin kararında *fixation* şartını aramamış, yalnızca *objective and precise identification*'dan bahsetmiştir.

şekilde, geçici ya da kalıcı olduğuna bakılmaksızın, duyu organlarımızla algılayabildiğimiz mahsullere eser koruması bahsedildiği takdirde, parfümler ve yemekler de *diğer şartları sağladığı ihtimalinde* FSEK kapsamında korunacaktır.

D. KOKU VEYA TAT İLE ALGILANABİLEN ÜRÜNLERİN FSEK’TE SAYILAN ESER TÜRLERİNE DAHİL OLUP OLAMAYACAĞI

Bir mahsulün FSEK kapsamında bir eser olarak korunabilmesinin son şartı mahsulün FSEK’te sayılan eser türlerinden birine dahil olmasıdır. FSEK’te eser türleri ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserler, güzel sanat eserleri, sinema eserleri ve işlenme ve derleme eserler olmak üzere beş adet *numerus clausus* şekilde sayılmaktadır. Her bir eser grubunun altında ise kanun koyucu örneğe yolu ile hangi eserlerin o türe ait olabileceğine ilişkin yol göstermektedir. Bu sebeple FSEK’te değişikliğe gitmeden yeni bir eser türü oluşturularak konusu yeni eserlerin FSEK kapsamında korunması mümkün olmayıp, yalnızca beş adet eser türünün herhangi birinin tarifine uyuyorsa, söz konusu yeni eser FSEK kapsamında korunabilecektir⁸⁴.

Eser türlerine tek tek bakılacak olunursa kanun koyucu ilk olarak Madde 2’de ilim ve edebiyat eserlerini düzenlemektedir. Bu tür eserlerin ortak özelliği yazılı ya da sözlü şekilde olması fark etmeksizin dil ile ifade edilmeleridir⁸⁵. Zira kanun koyucunun saydığı örneklerle bakıldığında madde metninde; *herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler, bilgisayar programları, rakıslar, yazılı koreografi eserleri, pandomimalar, teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler* bulunmaktadır.

Kanun koyucu ikinci olarak musiki eserleri düzenlemiştir. Bu türdeki eserler işitsel yolla ifade edilmekte olup FSEK m.3 uyarınca *musiki eserleri, her nevi sözlü ve sözsüz bestelerdir*. Kanun koyucu musiki eser olarak nitelendirilebilecek mahsulleri saymakta, yalnızca sözlü veya sözsüz olabileceğini belirtmektedir. Nitekim Bern Konvansiyonu’nda da benzer şekilde sözlü veya sözsüz bestelerin müzikal eser ola-

rak kullanılacağı ifade edilmektedir. Burada vurgulanması gereken iki konu; eser olanın müziğin icrası değil, müziğin kendisi olması⁸⁶ ve sesin kaynağının eserin korunması üzerinde bir etkisi olmamasıdır⁸⁷.

FSEK’te düzenlenen üçüncü eser türü güzel sanat eserleridir. Güzel sanat eserleri türü altında örnek verilen mahsullerin ortak özelliği sanatsal bir değere sahip olmalarıdır⁸⁸. Şayet bedii vasfı bulunmuyorsa mahsul güzel sanat eseri olarak nitelendirilemeyecek ancak tasarım veya şartları sağlaması halinde başka türde bir eser sayılabilecektir⁸⁹. *Her türlü resimler, desenler, güzel yazılar, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, heykeller, mimarlık eserleri, minyatürler, moda tasarımları, fotoğrafik eserler ve slaytlar, grafik eserler, karikatür eserleri, her türlü tiplmeler* Kanun koyucu tarafından verilen örnekler arasındadır.

Kanun koyucu dördüncü olarak sinema eserlerini kanunda ayrı bir eser türü olarak düzenlemektedir. Sinema eserleri kanunda şu şekilde tanımlanmaktadır: *“Sinema eserleri, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir.”* Sinema eserlerini diğer eserlerden ayıran en önemli özelliklerinden biri resimle birlikte senaryo, müzik gibi farklı kompozisyonlardan oluşmasıdır⁹⁰. Bu sebeple olacaktır ki, kanun koyucu 8. maddenin 3. fıkrasında, sinema eserlerindeki hak sahipliğini ayrıca düzenlemekte ve kimlerin hak sahibi olabileceğini karine şeklinde öngörmektedir⁹¹. Buna göre: *“Sinema eserlerinde; yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidirler.”*

Son olarak işlenmeler ve derlemelere de kısaca değinilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu işlenme ver derlemeleri de ayrı birer eser türü olarak kabul etmek-

⁸⁴ Mustafa Arıkan, “Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması” (2009) T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Doktora Tezi 40.

⁸⁵ Suluk, Nal ve Karasu (32) 88.

⁸⁶ Tekinalp (n5) 123, N. 43.

⁸⁷ *Ibid* 124, N. 44.

⁸⁸ Suluk, Nal ve Karasu (32) 93.

⁸⁹ Tekinalp (n5) 126, N. 53.

⁹⁰ Arıkan (n85) 51.

⁹¹ *Ibid* 52.

tedir. FSEK m.1/B altında işleme eser; “*diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat mahsulleri*”, derleme eser ise “*özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi muhtevası seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eser*” olarak tanımlanmaktadır. İşleme eserler FSEK m.6’da yine örnekseme yolu ile sayılmaktadır. Buna göre tercüme, bir romanın tiyatroya çevrilmesi, müzikal aranjmanlar, şerhler işleme eserlerdir. Her eser türünde olduğu gibi işleme eserlerde de eser korumasından yararlanılması için en önemli şart hususiyetin bulunmasıdır.

Koku veya tat ile algılanabilen ürünlerin FSEK kapsamında eser korumasından yararlanıp yararlanmayacağını anlayabilmek için öncelikle herhangi bir eser türüne dahil olup olmadığı incelenmelidir. Esasen parfümlerin sahip olduğu esanslar kimyasal formüllerle, yemekler ise tarifler ile veyahut içindekiler listesi ile tarif edilebilmektedir. Hususiyet taşıyıp taşımadıkları tartışması bir kenara, yalnızca objektif şart açısından incelendiğinde parfüm formülünün veya yemek tarifinin FSEK m.2’de yer alan ilim ve edebiyat eserleri kapsamına girebileceği söylenebilir. Yemeğin tabakta estetik şekilde sunulmuş biçimi⁹² veya bu sunuluşun fotoğraflanması FSEK m.4’te yer alan güzel sanat eserleri arasına dahil edilebilir.

Ancak işbu makale de görme veya işitme gibi geleneksel duyu ile algılanmayan mahsullerin eser olarak korunup korunamayacağına ilişkindir. FSEK’te eser türlerinin *numerus clausus* şeklinde sayılıyor olması eserden doğan korumayı son derece daraltmakta ve karma nitelikteki veya teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan yeni eserleri koruma kapsamı dışına almaktadır⁹³. Hal böyle olunca kokular ve tatlar her ne kadar dış dünya tarafından algılanabilir olsalar da, hususiyet arz edebilseler de FSEK’te sayılan eser türlerine dahil edilemedikleri için eser korumasından faydalanamayacaklardır⁹⁴.

⁹² Amerikan hukukunda yemeklerin tabakta sunulmuş biçimleri üç boyutlu bir uygulama olması sebebi ile *heykel* kategorisinde değerlendirilen görüşler mevcuttur. Bkz. Cathay Y. N. Smith, “Copyright in Culinary Presentations Enrico Bonadio, Nicola Lucchi (ed.) Non-Conventional Copyright Do New and Atypical Works Deserve Protection, (Eward Elgar Publishing 2018) 134.

⁹³ Yıldız (n82) 219.

⁹⁴ *Ibid* 219; Yarsuvat (n13) 28.

Fransız Hukukunda ise yukarıda da bahsedildiği üzere eser türleri *numerus clausus* değil örnekseme yolu ile sayılmakta⁹⁵ ve Fransız Fikri Mülkiyet Kanunu m.112-1 uyarınca türü, ifade biçimi, değeri veya amacı ne olursa olsun, tüm eser sahiplerinin hakları korunmaktadır. Bu sebeptendir ki, Fransız Mahkemelerinde özellikle ilk derece ve istinaf mahkemelerinde hususiyet ve dış dünya tarafından algılanabilen bir mahsul olduğu sürece parfümlerin telif hakkından faydalanabileceği kabul edilmiştir.

Kanaatimizce Fransız hukukundakine benzer bir düzenleme ile FSEK’te eser türlerinin sınırlayıcı değil örnekseme yolu ile sayılması⁹⁶ günümüz ihtiyaçları için elzem olup, ancak bu yolla Türk hukukunda da koku ile algılanabilen mahsuller eser korumasından faydalanabilecektir.

SONUÇ

Dünyadaki fikri hukuk sistemleri incelendiğinde; bazen eser türlerinin tahdidi şekilde sayıldığına, bazense örnekseme yolu ile listelendiğine tanık olmaktayız. Ancak tahdidi sayılan veya örnekseme yolu ile listelenen tüm eserlerin ortak özelliği, yalnızca görme ve işitme duyu ile algılanabiliyor oluşudur. Bu da akla koklama ve tatma duyu ile oluşturulan ürünlerin nasıl korunacağı sorusunu getirmektedir.

Pek tabii ki, eser koruması dışında başka yollar da mevcuttur. En azından kokular için, çok sık olmasa da, marka korumasından, patent korumasından ve haksız rekabet korumasından söz etmek mümkündür. Ancak, bu korumaların hiçbiri, eserden ve eser sahipliğinden doğan hakları bahşetmemektedir.

Başta Fransa olmak üzere, bazı hukuk sistemlerinde, yukarıdaki sorunlar tartışılmıştır. Koku ile algılanabilen bir parfümün veyahut tat ile algılanabilen bir peynirin eser olarak korunması mümkün müdür? Avrupa Birliği üye ülkelerinin yargı kararlarında bu konuda birlik olmadığı belirtilmelidir. Fransadaki İstinaf Mahkemesi’nde parfümleri eser

⁹⁵ Aynı şekilde Hollanda Hukuku uyarınca korunabilecek eserlere ilişkin tüketici bir liste bulunmamakta olup, bir mahsul duyu ile algılanabilir ve orijinal olduğu müddetçe telif hakkı korumasından faydalanabilecektir. <https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2006/05/article_0001.html>, s.e.t. 13 Ekim 2024.

⁹⁶ Bu yönde bkz. Yıldız (n82) 220.

olarak koruma eğilimi varken, Temyiz Mahkemesi parfüm yaratımının yalnızca bir *know-how* uygulaması olduğu görüşündedir. ABAD'ın önüne gelmiş bir uyuşmazlıkta ise, tat ile algılanabilen peynirin eser korumasından yararlanamayacağı, zira tadın keskin ve objektif şekilde belirlenemediği ifade edilmiştir.

Türk hukuku açısından, bir ürünün eser korumasından yararlanabilmesi için; onun fikri bir çabanın neticesi olması, bu fikri çabanın dış dünya tarafından algılanabilir olması, fikri çabanın hususiyet içermesi ve neticenin FSEK'te sayılan eser türlerinden birinin kapsamına girmesi gerekmektedir. Parfümün veya bir yemeğin, bilgisayar veya mekanik vasıtalar kullanılsa da, insan zihninin bir ürünü olduğundan, fikri çaba teşkil ettiği söylenebilir. Parfümler; içlerinde yaratıcılarının imzasını taşıyan koku kombinasyonları barındırmakta olup, hususiyet şartını sağlamaları pekâlâ mümkündür. Aynı şekilde, bir şefin tabağında kullandığı malzemeler, o şefin imzası olabilir. Bu sebeple, tat veya koku yolu ile algılanabilen ürünlerin hususiyet taşıyabileceği *kanaatindeyiz*. Algılanabilirlik hususu biraz daha tartışmalıdır. Şayet, dış dünya tarafından algılanabilirlik, eser türlerine dahil olma şartı ile birlikte yorumlanırsa, bir parfümün veya eserin Türk hukukunda eser olarak korunamayacağı sonucuna varılacaktır. Ancak kalıcılık veya bir şekilde sabitlenme aranmaksızın, duyu organları ile üçüncü kişiler tarafından algılanabilir olmayı, fikri çabanın yalnızca bir fikir olmaktan çıkıp meydana geldiği şeklinde yorumladığımız takdirde, parfümlerin veya yemeklerin eser olarak korunması gündeme gelecektir. Ancak belirtmelidir ki, yukarıdaki tüm şartlar gerçekleşse dahi, Türk hukukunda eser türleri *numerus clausus* şekilde sayılmaktadır. Yemeğin kendisinin veya parfümün kokusunun hiçbir eser türünde karşılığı bulunmadığından, şu anki mevzuat uyarınca koku veya tat ile algılanabilen ürünlerin eser olarak korunması kanaatimizce mümkün değildir.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği	RG	: Resmi Gazete
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı	s.	: Sayfa
Art.	: article	S.	: Sayı
bkz.	: bakınız	ss.	: sayfa aralığı
CPI	: Code de la propriété intellectuelle (Fransız Fikri Mülkiyet Kanunu)	SMK	: Sınai Mülkiyet Kanunu
Ed.	: Editör	TÜRKPATENT	: Türk Patent ve Marka Kurumu
HD.	: Hukuk Dairesi	UK	: United Kingdom
HGK	: Hukuk Genel Kurulu	UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
IP	: Intellectual Property	USTPO	: United States Patent and Trademark Office
krş.	: Karşılaştırmamız	WIPO	: World Intellectual Property Office
m.	: Madde	v.	: versus
n	: Dipnot	vb.	: ve benzeri
N.	: Numara	vd.	: ve devamı
par.	: Paragraf		

KAYNAKÇA

- Aksu M, Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukukunda Korunması (Beta 2006).
- Arıkan M, Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması (2009) T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Doktora Tezi.
- Arslanlı H, Fikri Hukuk Dersleri, İkinci Kitap (Sulhi Garan Matbaası 1954).
- Ateş M, Fikri Hukukta Eser (Turhan Kitabevi 2007).
- Bonadio E, Lucchi N, "Introduction: setting the scene for non-conventional copyright", Enrico Bonadio, Nicola Lucchi (ed.) Non-Conventional Copyright Do New and Atypical Works Deserve Protection, (Eward Elgar Publishing 2018) 1.
- Bozbel S, Fikri Mülkiyet Hukuku (On İki Levha 2015).
- Bozgeyik H, "Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet" (2009) 25(3) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 169.
- Cronin C, "Law and Odor: Elusive Copyright and Other IP Protection for Fragrances", Enrico Bonadio, Nicola Lucchi (ed.) Non-Conventional Copyright Do New and Atypical Works Deserve Protection, (Eward Elgar Publishing 2018) 340.
- Çolak U, Türk Marka Hukuku (Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. Bası Vedat Kitapçılık 2012).
- Delannoy S, Stephanie Delannoy, "La Protection Juridique d'un Parfum" (Universite de Sciences Sociales Toulouse Memoire de Master 2006-2007).
- Erdil E, Fikir ve Sanat Eserlerin Kanunu Kısa Şerhi (On İki Levha 2021).
- Erel Ş, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, (Üçüncü Bası Yetkin Yayınları 2009).
- Fütman Ö, Ünsal ÖE, "Koku Markalarının Tescil Edilebilirliğine İlişkin Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri Uygulamalarına Dair Bir İnceleme" (2020) 22(1) FMR 1.
- Güneş İ, Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku (Güncellenmiş 3. Baskı Seçkin 2021).
- Karimov E, Elnur Karimov, "Fikri Hukukta Vücuda Getirilmemiş ve Tamamlanacak Eser Kavramları ve Tasarruf İşlemleri" Abuzer Kendigelen and Mustafa Halil Çonkar and İbrahim Çağrı Zengin and Arslan Kaya and Ahmet Özsoy (ed.) Ord. Prof. Dr. Şevket Memedali Bilgişin'in Anısına Armağan, (On İki Levha 2021) 299.
- Mazziotti G, "Music improvisation and copyright", Enrico Bonadio, Nicola Lucchi (ed.) Non-Conventional Copyright Do New and Atypical Works Deserve Protection, (Eward Elgar Publishing 2018) 174.
- Sappa C, "Non- Conventional Copyright Subject Matter: Fragrances and Gastronomy". WIPO/SMES/ROM/09 numaralı toplantı. Aralık 11, 2009 (link aşağıda elektronik kaynaklarda listelenmiştir).
- Sganga C, "Say Nay to a Tastier Copyright: Why the CJEU Should Deny Copyright Protection to Tastes (and Smells)" (2018) (link aşağıda elektronik kaynaklarda listelenmiştir).
- Smith CYN, "Copyright in Culinary Presentations", Enrico Bonadio, Nicola Lucchi (ed.) Non-Conventional Copyright Do New and Atypical Works Deserve Protection, (Eward Elgar Publishing 2018) 128.
- Suluk C, Karasu R, Nal T, Fikri Mülkiyet Hukuku (Güncellenmiş 7. Baskı Seçkin 2023).
- Tekinalp Ü, Fikri Mülkiyet Hukuku (Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. Bası Vedat Kitapçılık 2012).
- Tosun Y, "Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları" (2008) T.C. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı Doktora Tezi.
- Yarsuvat İO, "Kokunun Hukuken Korunması" (2021) İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldız OA, "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Eser Türleri Yönünden Benimsenen Sınırlı Sayı İlkesine Eleştirel Bir Yaklaşım" Fikri Haklar Komisyonu 2018-2020 Özel Yayını.

İnternet Kaynakları

- Légifrance, <<https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007056062>>.
- De Rechtspraak, <<https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:HR:2006:AU8940&showbutton=true&keyword=Kecofa&idx=1>>.
- Doctrine, <<https://www.doctrine.fr/d/CA/Paris/2006/SK66246958A923C1BD9D7D>>.
- InfoCuria, <<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207682&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4989372>>.
- WIPO/SMES/ROM/09 numaralı toplantı, <https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=130445>.
- <<https://www.britannica.com/science/senses>>.
- <<https://newsroom.hasbro.com/news-releases/news-release-details/hasbro-trademarks-favorite-smell-childhood-play-doh-scent>>.

<<https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332363/edebiyat-ve-sanat-eserlerinin-korunmasina-iliskin-bern-sozlesmesi.html#:~:text=Bern%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi'ne%20halihaz%C4%B1rda%20T%C3%BCrkiye%20d%C3%A2hil%20168%20%C3%BClke%20taraf%C4%B1r>>.

<https://www.researchgate.net/publication/328394049_Say_Nay_to_a_Tastier_Copyright_Why_the_CJEU_Should_Deny_Copyright_Protection_to_Tastes_and_Smells>.

<<https://www.uktech.news/vr/ow-smell-made-digital-funding-sleep-20240808>>.

<https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/kitaplar/doc/Baro_fikri_sanayi_haklar_komisyonu2018-2020.pdf>.

<https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2006/05/article_0001.html>.

Ministère de la Culture, <<https://www.culture.gouv.fr/nous-connaître/Organisation-du-ministère/Le-secretariat-général/Service-des-Affaires-Juridiques-et-Internationales/Bureau-de-la-propiété-intellectuelle-BDPI/Fiches-techniques-sur-les-droits-d-auteur-et-les-droits-voisins2>>.

<<https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283693>>.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarın katkı oranı %100'dür.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: *The author declares that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author of the study.*

Contributions Statement: *Author has contributed %100 into preparing and writing this study.*

Statement for Support and Appreciation If Any: *None.*

Statement for Conflict of Interest: *None.*